Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

UAVHENGIG AVIS Nr. 2 - 2001 50. årgang

Krigsbytte etter tyskerne i 1945 og "Våre Store Allierte"

Av John Sand

I "Nationen" lørdag 8. september 1945 er inntatt "Erklæring om fiendtlig krigsmateriell fra hovedkontoret for Allied Liberation Forces i Norge."

I pkt. 1 står det: "Bestemmelsen om hva som skal gjøres med fiendtlig krigsmateriell i befridde land, kontrolleres av de amerikanske og britiske stabssjefer i fellesskap. De øverste allierte sjefer har å gjennomføre de retningslinjer som disse har trukket opp."

Allerede 16. mai 1945 finnes i Morgenbladet en "Viktig kunngjøring" fra den britiske general Sir Andrew Thorne:

"Alle forsyning, våpenmateriell og alt utstyr som tilhører de tyske væbnede styrker i Norge er den allierte øverstkommanderendes eiendom."

Om eiendomsretten til de tyske arkiver i Norge opplyser dr. Sverre Kjeldstadli i "Hjemmestyrkene I" s. 448: "De tyske dokumenter som ble beslaglagt i Norge var alliert krigsbytte og ble samlet inn av den allierte Document Section under britisk ledelse."

Da det ble alminnelig kjent at engelskmennene dumpet en mengde nye og verdifulle gjenstander på havet, også brukbare fly, vakte det hos mange nordmenn forferdelse og harme.

I møte for lukkede dører 28. september 1945 behandlet Stortinget et spørsmål fra representanten Nils Mjåvatn (B) "om varer og bruksting fra tyske lager." C.J. Hambro (H) sa bl.a.:

"Når man vet hvilken mangel det er på kompass, hvilken mangel det er på radioapparater vil en forstå at det vekker smerte hos fiskerne å se at det kostbareste materiell og de mest moderne kompasser senkes. Det samme gjelder det som blir tilintetgjort på Kjevik og andre steder der det er flylager."

Et slikt "annet sted" var Bardufoss. Hit kom en av de

Forts. side 10

Et politisk tidsbilde

Av E.L.

Det er uro på Stortinget over "mindretallsparlamentarismen". Norge er kommet inn i en periode med svake mindretallsregjeringer med kort levetid. Dette emne tar professor i sosiologi Stein Ringen opp i sin kronikk i Aftenposten 20.01.2001. Han skriver: "Vi trenger reformer i Norge i offentlig sektor, i skoler og sykehus, i kommuner og fylker. Vi trenger forfatningsreform. Men det er vanskelig å komme over terskelen til handling."

Det blir fremhevet i dagspressen at den viktigste oppgaven partiene står overfor er å reformere den offentlige sektor som vokser stadig, samtidig som servicenivået synker. I løpet av de siste 10 år har således antall offentlige ansatte steget med ca. 50%, mens det i Danmark og Sverige er redusert med ca. 25%.

Medlemstallene i de politiske partiene synker. Det er påvist en halvering på 10 år og det gjelder samtlige partier. En av årsakene er bl.a. at partiene blir stadig likere. Videre mangler partiene politiske visjoner og har vanskeligheter med å gi sine budskap et språk som velgerne forstår.

Partiene er ikke selvfinan-

Forts. side 10

Situasjonen i Norge 1940

Johan Ludwig Mowinckel var i april 1940 konsultativ statsråd i Nygaardsvold regjering og oppholdt seg fra forsommeren 1940 til våren 1942 ved legasjonen i Stockholm. Da ble han kalt til London hvor han på grunn av opposisjon mot ham fra ledende menn innen utefronten ble tvunget til å ta sin avskjed.

***"Folk og Land"** har funnet frem et P.M. statsråden skrev under sin tjeneste i Sverige. Det er merket **"Fortrolig"** og har dette innhold:*

For riktig å kunne bedømme situasjonen i Norge i dag er det nødvendig å fremholde følgende:

Den dype skuffelsen over Englands nye løftebrudd og flukten fra Nord-Norge etter flukten fra Åndalsnes og Namsos med brente byer og steder overalt i fluktens spor, harmen blant tusener trengende sjøfolks pårørende rundt hele kysten over at de intet får utbetalt av de store inntekter flåten tjener og som tilbakeholdes i London, bitterheten over at Konge og regjering, endog med norske hjelpetropper i følge, etter folks mening ble tvunget over til England uten evne eller makt til å rette på denne urettferdighet eller til overhode å hjelpe det nødlidende hjemland til tross for det fra dette medbragte gull, Frankrikes kapitulasjon, nødvendigheten av, i likhet med Frankrike, å ta hensyn til kjensgjerningene og søke å få i stand den best oppnåelige ordning for under norsk administrasjon og ledelse å bygge opp hva der er tapt og ødelagt i det krigsherjede land og endelig den propaganda som ved hjelp av en ensrettet presse og radio over hele landet daglig fyrer under skuffelsen, herman og bitterheten. Alt dette forklarer at man dessverre må regne med at mentaliteten i Norge i dag er en ganske annen enn i tiden omkring 9. april da det tyske overfall ennå brente i alle sinn og man ennå trygt stolte på Englands store løfter og på dets vilje og evne til å yte effektiv hjelp.

Det er derfor dessverre neppe utelukkende tvang som har diktert en så allsidig og samlet tilslutning til den bedrøvelige henvendelse til Kongen, men en dyptgående og vidtspredt følelse av at denne utvei - så sår den enn føles overfor Kongen - nå når administrasjonsrådet ikke kan fortsette er blitt den eneste som kan sikre land og folk ikke bare i øyeblikket men også for fremtiden og bedre enn noe annet muliggjøre gjenreisning av Norge som et fritt konstitusjonelt kongerike.

30. juni 1940

Johan Ludwig Mowinckel
(sign.)

Nå forfaller bladpengene for de fleste av våre lesere

BENYTT VEDLAGTE BETALINGSKUPONG

Bjørg Bugge
- trollkvinna frå Os

Bjørg Bugge (69) er eit menneske med sterke kjensler og er ikke akkurat diplomatisk når ho uttrykkjer seg – mimikken og gestikuleringane understrekar den intense og bitre livshistoria ho fortel.

Nedenstående reportasje fra et hjemmebesøk hos Bjørg er hentet fra lokalavisen "Os og Fusaposten". Gjesten er skribenten Ole-Jacob Abraham.

- Snusk! Løgn! Baksnakking! Tjuveri! Sånn har det vore i Os i alle år! Kraftsalvene skyt ut av munnen på "trollkvinna" frå Os, *Bjørg Bugge*. - Eg kjem aldri til å halda kjeft så lenge det er liv i skrotten min, dundrar ho frå det kunstnariske "kråkeslottet" sitt i Arnavik på Halsnøy.

Ingen skal få skulda Bjørg Gugge for å vera diplomat! Her kjem meiningar, historier, bitre kjensler, fakta, påstandar, avfeiingar og skuldingar på rekkkje og rad, og i fleire decibel høgare enn mine øyre er vane med. Bjørg Bugge er eit intenst menneske som krev 100 prosents merksemd av samtalepartneren - eller samtalelydaren er det kanskje meir riktig å seia.

Brannen på Øyro i 1982

Osingen Bjørg Bugge (69) held til i Arnavik på Halsnøy, øyriket sør i Kvinnherad kommune i Sunnhordland. Her bur ho i et hytte som ho kjøpte i 1982, etter den store brannen på Osøyro då Hæglands Høvleri og Trævarefabrikk brann ned. I Arnevik bur ho saman med schæferen Petrus, hanen og høna Cari Ivar og Eli og to undulatar.

Flammane frå brannen på Øyro i 1982 slukte óg huset til familien Bugge, som låg der den såkalla Bugge-gården ligg no (Pizza-bakeriet). Bjørg er overtydd om at brannen var påtent for å jaga Bugge-familien frå Os, og kallar staden for "tjuvegodset".

Vi fekk jo ikkje nokon annan plass å bu. Kommunen lova, men gjorde ingenting for å skaffa oss tak over hovudet. Eg vart tvinga til å skaffa meg husvære andre stader. Eg gjekk frå hus til hus her på Halsnøy og spurde om det var nokon stad å bu, men det var berre to små hytter utan vatn og straum som var til sals. Eg kjøpte denne hytta.

Kråkeslottet

Med tida har det blitt diverse påbygg på den opphavlege hytta, og den vesle eigedommen rundt er også oppbeidd på kunstnarisk og særprega vis - riktig fint har det blitt med tida.

"Kråkeslottet" har somme av halsnøybuane kalla huset. Og einstøingen som bur der blir nok oppfatta som eit slags "troll" på haugen.

Det finst ikkje ein ting her eg ikkje har bygd sjølv, seier Bjørg og viser meg uthuset og utedoen og grensene for den vesle eigedommen i skogen. - Utedoen er nok det ungane set minst pris på når dei kjem på besøk.

Grunnen er ujamn, og huset strekkjer seg opp og ned i terrenget på ein liten haug ved vegen - langt frå næraste nabo.

Eg får tre inn i dei indre gemakkar, inn i eit slags gammaldags eventyrhus med låge dørkarmar og fleire nivå - alt i ein etasje. Eit "skap" med tallerkar inne i huset var ein gang vindauge i ytterveggen - sidan vart det påbygd. No er det både vatn i springen og elektrisitet i huset, men utedøen er framleis i bruk.

Folk som er på besøk seier gjerne: "Åh, så fin og spesiell stil du har her", apar Bjørg etter den lokale dialekten.

Men det er berre tull! Meiner Bjørg. - Dette er ikkje min stil, det er berre sånn det har blitt fordi eg ikkje har hatt råd til å kjøpa noko nytt. Alt er brukte ting eller avfall som eg har fått eller plukka opp.

Bjørg Bugge lever på minstepensjon.

Det er vel fordi eg aldri har hatt anna enn vaskejobbar og slikt. Det var jo umogeleg å få noko anna på Os. Eg var jo "undermåls" og "landssvikar"!

Ordførar Sigurd Bugge

I 1942-1945 var far til Bjørg - *Sigurd Bugge* - ordførar i Os. Han melde seg i januar 1941 inn i Nasjonal Samling, Vidkun Quisling sitt "statsberande" parti i Noreg under den tyske okkupasjonen. Då krigen tok slutt i 1945 vart Sigurd Bugge arrestert og seinare stilt for retten.

18. mars 1946 vart han dømd til 4 1/2 års straffearbeid, og han sat i Ekelund og Knappen fangeleirar utenfor Bergen.

Dette pregar Bjørg i eitt og alt, og er bitter og sint med tanke på det som skjedde.

Far hadde ikkje gjort noko gale! Dommen mot han var usakleg! Far ofra seg sjølv for å redda bygda under krigen. Han var glad i Os, og osingane kan prisa seg lykkelege for at det ikkje kom inn nokon ihuga NS-ordførar frå Bergen, som heldt seg meir inne med tyskarane.

Far redda mange osingar

Det er særleg *ein* episode Bjørg hugsar godt; då ungdommar frå Lyssand velta bilen til kommandant *Rintelen* på Ulven leir.

Rintelen budde på Moldegård og køyrde kvar dag til Ulven på jobb. Ein dag velta desse ungdommane bilen hans, og Rintelen sa det ikkje måtte gjera slikt, for neste gong kunne folk høgare opp i systemet få greie på det, og då risikerte dei å bli skotne. Likevel velta dei bilen for andre gong, og tyskarane arresterte dei og køyrde dei til Ulven for å avretta dei.

Bjørg dreg pusten, og held fram...

Eg hugsar godt då foreldra stod på døra heime hos oss og bad far om hjelp. Det stod fleire foreldrepar nede ved huset vår på Haugsneset. Eg såg dei i mørkret frå vindauget i andre etasje. Far fór gjennom dørene og reiste i full fart til Ulven. Der garanterte far og den tyske ortskommandanten personleg for ungdommane, og det redda livet deira. Det er mange osingar frå Lyssand som aldri hadde vore fødde om ikkje far hadde gripe inn den natta. Men det har vel ikkje foreldra deira fortalt dei om!

Her ser Bjørg skjebnens ironi:

Etter denne affæren stolte ikkje tyskarane på far lenger, og sette vakt i hagen om natta, så han ikkje skulle stikka av. Hadde krigen vart nokre månader til, hadde han kanskje hamna i tysk fangenskap. Då kunne han ha kome heim som krigshelt frå konsentrasjonsleir han óg, slik mange andre gjorde.

Bjørg kjem til kjerna i saka:

Far redda mange andre osingar og! Men då rettssaka kom opp mot han, var det ikkje ein einaste osing som opna kjeften for å forsvara han! Osingane fortente ikkje far som ordførar, fresar Bjørg.

Krigsheltar?

I motsetning til det inntrykket ein kan få av å lesa krigshistoria, meiner Bjørg at tyskarane på mange måtar var ei velsigning for Osbygda.

Det var smalhans og små kår i bygda på 30-talet. Men då tyskarane kom vart det byggjeaktivitet og arbeid. Dei hyrte osingar og betalte godt. Det var mange osingar

Forts. side 9

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

FOLK og LAND
UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER
Telefon 61 33 20 87

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).
Giro: 0808.5164504
Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

Han myrdet vår medlidenhet

Vi tenker på vår kringkastingssjef Einar Førde som nå forlater sin kampplass.

Gjennom hele sin funksjonstid har han fylt landets lyseskjermer med bilder fra den ganske verdens gråt, sult, underutvikling, terror "frigjøringskamper", (fra hvem) bombing, massedemonstrasjoner, kidnapping og drap.

Menigmanns politiske øre har straks fanget inn den politiske bevisste ånd eller disposisjon i det skuespillet, den lang serie av spenning som er lagt bak selv en amerikansk humoresk.

Einar Førde var ikke psykolog nok til å fatte at hans evigtunge programmer omkring verdens lidelser drepte eller kjølnet vår medfølelse.

Særlig fordi det var hans «folk», de røde, og ofte terrorister det meste dreiet seg om.

Avstand til nynazistene

Til tross for *Folk og Land's* mange forsikringer om at avisen og Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie (INO) tar klar avstand fra såkalte nynazister, har redaksjonen i den senere tid fått forespørsler med hentydninger som søker å knytte oss til disse voldsgjenger.

Vedkommende har i den forbindelse presentert seg som journalister i bl.a. "Verdens Gang" og TV 2.

Ut fra innringernes svært uproffesjonelle innsikt i intervjuteknikk ble vi hurtig klar over at de neppe hadde noe med pressen å gjøre, - og nok vil bli 0-stilt ved søknad om jobb i den.

Likevel, - la oss gjøre det helt klart:

Ingen nynazister opptas som medlemmer i INO, og vi ser dem i likhet med Blitzere etc. *ikke* som seriøse politiske aktører.

***Folk og Land* motarbeider disse utvekster.**

DERFOR

Senior

Vi ble "landssvikere" fordi vi måtte gjøre innrømmelser for muligheten til å oppnå selvstendighet.

Hadde englenderne kommet først ville jøssingene - og sannsynligvis også vi - blitt "landssvikere" ved å slutte oss til en makt som krenket vår nøytralitet.

*Hadde russerne kommet først ville våre hjemmelige kommunister, som den gang overhodet ikke anerkjente begrepet **fedreland**, blitt landssvikere, og virkelige landssvikere, fordi fedrelandet ikke hadde noen positiv plass i deres politiske bevissthet.*

Grunnen til at vi gikk inn i Nasjonal Samling var utslag av vår grunnfestede patrio-

Forts. side 4

Om gandhisme under okkupasjon

Professor Anre Næss på årets første temamøte

Igjen hadde det lykkes INO å få en fremtredende nordmann som foredragsholder. Professor, dr. filos. Arne Næss inntok podiet antagelig like spent på hva han skulle møte, som forsamlingen. Det skulle vise seg å gå riktig bra - som vanlig. Den elegante foredragsholder hadde ingen problemer med å fange interessen og beholde den gjennom et 45 minutters flytende foredrag, uten manuskript.

Næss er jo også kjent som en av verdens store fjellklatrere. Bl.a. ledet han to klatreekspedisjoner til fjellgiganten, Tirich Mir, i Pakistan. (1950 og -64). Toppen er ca. 7900 m høy og Næss var 52 år gammel i 1964! Han ble dr.filos. i 1936 som 24 åring, og var professor ved UiO fra 1939 til -70. Under krigen var han aktiv motstandsmann uten særlig sterkt politisk engasjement.

Blant hans filosofiske verker - som alle har stor betydning for universitetsutdannelsen i Norge, er bøker om Mahatma Gandi, hvis ikkevoldsfilosofi etter hvert må ha fått stor innvirkning på professorens livssyn. Kanskje har det medvirket til dette møtet med INO-medlemmer som fant sted 16. januar.

Arne Næss er selvfølgelig en dreven foredragsholder som presenterte sitt stoff og sine meninger klart og ofte humørfylt med en viss selvironi. En god regel lærte han oss: Hadde vi skaffet oss en uvenn, skulle vi be vår fiende til en bedre middag. Det avvek jo en del fra hans meritter under okkupasjonen, men erfaring og visdom forbundet med intellektuell ærlighet fører alltid fremover.

Det første møtet med nasjonalsosialismen hadde Arne Næss i Wien i 1935. Østerrike var i dyp depresjon, ja nærmest oppløsning etter 1. verdenskrig. Arbeidsledighet og sosial uro rådde. Hitlers press mot et "Anschluss", innlemmelse i Tyskland i dette tilfelle, vakte stor begeistring hos de fleste. De overgrep som fant sted kunne ikke Næss tolerere, selv om han var vitne til Østerrikes store problemer sosialt og økonomisk.

Foredragsholderen kom inn på stemningen i Norge under okkupasjonen. Den første tiden, da tyskerne bare var okkupanter, var forholdet ganske avslappet. Omslaget kom da tyskerne blandet seg inn i norsk politikk. Han nevnte skolen som et eksempel. Alt dette vanskeliggjorde forholdet også - eller særlig - til dem på "den gale siden" (markert i gåseøyne også av professoren). Han selv hadde den oppfatning at disse var patrioter, ja, at de var "7 ganger så patriotiske", som han selv sa.

Oppgjøret etter krigen var først og fremst politikk, lite juss og mye posisjonskamp. En av hans studenter hadde vært frontkjemper og var blitt forferdelig behandlet. Det hadde også oppbrakt ham at det fryktelige ordet "landssviker" ble brukt. Muligens kunne begrepet

Forts. side 11

KUNNSKAP OG KVALITET

INO's temamøter med foredragsholdere fra norsk elite

Instituttets temamøter er blitt en suksess og fortsatt samler de fulle hus av interesserte medlemmer og bidragsytere. Møtene er et ledd i instituttets arbeide for å fremskaffe *sannheten ved alle sider av det som hendte vårt folk og vårt land før, under og etter den annen verdenskrig.*

Foredragsholdere har vært kjente kvinner og menn innen kirke, kultur og det politiske liv i Norge, - en rekke av dem tidligere motstandsfolk og ingen medlemmer av INO.

Etter foredragene har det alltid vært samtaler, spørsmål og kommentarer. Hittil har vi hatt 23 temamøter. Foredragsholdere har vært:

Oberstløytnant Anton Olstad, professor Hans Fredrik Dahl, psykolog Anders Skuterud, professor Ole Kristian Grimnes, professor Anders Chr.Gogstad, forfatter Kjell Fjørtoft, forfatter Egil Ulateig, førsteamanuensis Tore Pryser, h.r.adv. Jan Didriksen, h.r.adv. Erik Gjems-Onstad, rektor Arne Haraldstad, styremedlem i Norges krigsbarn-forbund Anne Solheim, professor dr.med. Randolf Alnæs, tidl.skolesjef Thorleif Øisang, tidl.rådmann i Ski kommune Erling Rønneberg, prosjektleder Jan Eidi, biskop em. Per Lønning, Oberst I. Arvid Steen, cand.jur. Synnøve Fjellbekk Taftø, høgskolelektor Baard Borge, direktør Nils A. Butenschøn og professor Arne Næss.

Kjære abonnenter!

Vi som steller med *Folk og Land* synes det er *så* oppmuntrende at dere stadig støtter opp om avisen ved innbetaling av abonnementet og med hårdt tiltrengte gaver.

Men en liten bønn til enkelte av dere som glemmer å sette avsendernavn på postgiroblanketten, eller som skriver noe utydelig: ***Prøv å gjøre det bedre neste gang?***

Det tar oss mangfoldige timers arbeid hvert år å finne avsendernavn. Vi må kontakte postbanken, andre banker m.v. for å finne ut av dette.

Det ovenstående gjelder også kontingenten til INO.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

NORSK OG UTENLANDSK PØBELUNGDOM

Herr redaktør.
Nå er vi så trett av dette vrøvlet om ungdommen - disse som terroriserer et samfunn, slik at det knaker i alle sammenføyninger. Det er jo så synd på dem stakkar! De er tapere, umotiverte, ingen evne til å tilpasse seg, ikke motiverte for arbeid. Pene ord og unnskyldninger! Hvem er de som så gjør dem til det de er? Det er krefter som innvirker på disse ubefestete unge på en slik måte at de blir til skade for hele vårt samfunn. Det er en ting de glemmer, de som er skyld i at vårt samfunn er i ferd med å bli fullstendig lovløst; De glemmer oss som er med på å holde vårt samfunn oppe. Vi som betaler kjempeskatter, men ikke tør våge oss ut om kvelden på grunn av pøbel - og det i et samfunn som påberoper seg å være sivilisert.

Hver eneste dag blir fredelige mennesker slått ned av tøylesløs ramp. De fleste anmelder det ikke, fordi det ingen hensikt har. Hvor skal dette bære hen? Vi forlanger at straffeloven skal anvendes. Den skal beskytte samfunnets lovlydige borgere og straffe de kriminelle. Få dem i arbeidsleir, så lærer de å gjøre nytte for seg! Dette må nå gjøres, om ikke vi alle skal bli kriminelle. Om de ikke er i stand til å vurdere sine handlinger, bør de anbringes slik at de ikke er til skade for andre fredelige mennesker.

E. B.

En plass for oss?

Statsarkivet i Kristiansand

Et institutt for dialog og konflikthåndtering

Av Bjørnar Knapstad
«Fædrelandsvennen»

Det gamle Statsarkivet skal oppstå i en ny funksjon som blant annet et nasjonalt institutt for dialog og konflikthåndtering. Det skal blant annet samle stoff om okkupasjonstiden og motstandskampen. Dette er storartet og noe vi sikkert trenger, men det er kanskje ikke nødvendig å gå særlig langt over bekken etter vann for å finne relevante oppgaver. Ingen vil eller tør snakke om det, men landssvikoppgjøret fra 50 år tilbake med sitt klare behov for forsoning og forståelse ligger som en innkapslet byll i vårt folk og historien. Seierherrene har aldri villet ha noen form for dialog med sine dømte landsmenn. Forakt og avsky for individ, familie og ettermæle tar ikke slutt.

Det kan kanskje virke som om vi igjen vil reise et monument over egen fortreffelighet og "det godes seier over det onde" i Arkivet, det er sikkert ikke meningen. Og vi hadde faktisk en glimrende historisk anledning til å vise vår vilje til fred og forsoning i 1995 ved 50-årsmarkeringen for krigens slutt, men den gang ble kun seierherrens triumf feiret. Det er likevel en fortrengt kjensgjerning at det falt omtrent like mange nordmenn som frontkjemperne i Russland på tysk side, som det falt norske militære soldater som kjempet mot tyskerne på norsk jord i 1940, dvs. ca. 850.

Ved landssvikoppgjøret ble det reist sak mot nærmere 92.000 personer, hvorav ca. 46.000 ble dømt etter blant annet prinsipper som menneskerettserklæringene og Grunnloven ikke godtar, nemlig prinsippet om kollektiv skyld. Enkeltpersoner kan dømmes, ikke grupper. Medlemskap i Nasjonal Samling ble gjort kriminelt ved en lov som fikk tilbakevirkende kraft. En annen side ved det hele er at den tapende part, landssvikerne, aldri har fått føre en samtale eller blitt invitert til en dialog hvor det har vært mulig for dem å fortelle hvorfor de handlet som de gjorde.

Det ble straks etter 1945 lagt et effektivt lokk på all argumentasjon fra de landssvikdømte og deres pårørende. Skal tro om tiden er moden for dialog og forsoning om hendelsene 1940-45, mens det ennå lever mennesker som "havnet på feil side" under krigen, eller om forakten er for sterkt til stede hos dem som har avgjørende bestemmelse i denne saken. Selv er jeg ikke i tvil om at dette er nødvendig dersom senteret skal kunne utvikle positive holdninger for fred og lære kommende generasjoner å løse konflikter med dialog fremfor vold. Og det trengs visst spesielt her i Kristiansand, hvor en ulmende rasisme stadig skyter stikkflammer. ●

Historisk møte mellom tre av Norges utgrupper

16.-18. februar år 2001 hadde Krigsbarnforeningen Lebensborn møte på Vinger Hotell i Kongsvinger. Inviterte gjester var bl.a. Leif Bodin Larsen fra Romanifolkets landsforbund og Inger Cecilie Stridsklev, en av kontaktpersonene i Vennetreff for NS-barn.

Vi fant fort ut at vi hadde mye felles: Mange fra alle grupper hadde savnet en eller begge foreldre fra begrensede tidsrom til hele livet .Flere har mangelfull skolegang og har derfor manglet elementære kunnskaper.

Taterne har lengst erfaring som mobbeoffer. De har vært i Norge fra middelalderen. NS-barna er blitt forfulgt i alle fall siden 1940. Krigsbarna husker lite mobbing før mai 1945.

Likevel ønsker vi ikke å stå frem som tapere. Vi ønsker respekt i samfunnet for hver enkelt av oss med hver enkelts individuelle bakgrunn. Teoretisk sett kan det finnes noen blant oss som tilhører alle grupper på en gang. Det finnes både tatere som ble medlemmer av Nasjonal Samling (da følte de seg tryggere i okkupasjonstiden), og medlemmer av Nasjonal samling som fikk barn med tyskere. Vi håper dette er begynnelsen på et samarbeid.

Romanifolkets Landsforening ble stiftet i 1955. Foreningen forsøker å være til praktisk hjelp for tatere og å ta vare på taterkulturen. Hver 7. mai møtes de på Riis kirkegård ved den anonyme massegraven over tatere som døde etter behandling på Gaustad sykehus.

Norsk Misjon blant Hjemløse skulle ved statens hjelp assimilere tatere. Fra 1897 til 1986 ble over 1500 barn i en befolkning på 3-4000 tatt fra sine foreldre. Fordi Norsk Misjon blant Hjemløse (Misjonen) var klar over at det nazistiske internasjonale politi holdt på å bygge opp et sentralt register over "avvikende raseelementer", tilbød generalsekretæren for Misjonen å overlate sin oversikt over navn og adresser til det NS-ledete politidepartement. Han møtte liten interesse. Misjonen intensiverte sin virksomhet etter krigen både med å ta barn og å sterilisere. Aldri er det foretatt flere steriliseringer enn i tiden 1945-1954.

Formennene for Misjonen var prester. En av dem var Ingvald B. Carlsen. Han utviklet stor forståelse for rasehygiene. Det var han som overleverte "Innstillingen av prestekomiteen på Lillehammer. Betenkning vedrørende behandlingen av de norske kvinner som har stått i forhold til tyskere i okkupasjonstiden og av d e barn som er følge av dette forhold." Han skrev også boken "Kirkefronten i Norge", der han tegnet motstandere i sitt bilde.

Syv av Krigsbarnforbundet Lebensborn har anlagt sak mot Staten. Deres advokat Randi Hagen Spydevold var også til stede, og orienterte om hvordan sakene sto. Hun forsikret at om ikke annet, så ville en rettssak gi et bilde krigsbarnas skjebner for allmennheten.

I.C.S.

Makten til muslimene

K.L.B.

Blant venner og på arbeidsplass har jeg holdt munn i innvandrerspørsmål, men nå er jeg sint, forferdelig sint. En SV-politiker i Grimstad mener nemlig at kommunestyret der skal slutte å synge "Gud signe vårt dyre fedreland" fordi han er muslim.

Vi nærmer oss 17-mai og en muslimsk nabo av meg synes det er et rimelig forlangende at man på denne dag heller ikke bør synge Kongesangen, "Gud sign vår konge god".

Jeg frykter nå at samtlige av våre salmebøker blir inndratt av hensyn til våre venner, muslimene.

Derfor ...

Forts. fra side 3

tisme, og vår kamp for å øke forsvaret gjennom the "rearing thirties". Men uten resultat, fordi kommunistene og Arbeiderpartiet på den tid var de sterkeste. "Pro Patria" var vårt valgspråk. Vår devise-! Alle de andre, utenfor disse partier, sto der likeglad på fortauene, lunkne og apatiske inntil alt kom dem helt inn på kroppen. ***Da*** *ble disse "gode nordmenn".*

Er det ikke underlig og fantastisk å tenke på, at alle disse kommunistene som knekket forsvaret og de andre, straks etter okkupasjonen, kom inn i styre og stell, og fikk de mest ansvarsfulle stillinger i inn- og utland, mens vi andre som advarte og kjempet i førkrigsårene, ***vi*** *skulle bære banesår gjennom resten av livet...* ●

STREIF

gjennom mellomkrigsårene:

La oss ta en titt i hva vår nasjonale presse skrev i mellomkrigsårene. Det skjedde jo noe den gang også.

Før vi starter vil vi opplyse at Christian Sinding nå, i år 2001, skal rehabiliteres. Årsak: Han var syk og svekket av alder da han ble "lurt" inn som medlem av Nasjonal Samling.

Etter at hans komposisjoner har vært bannlyst i kringkasting og konsertsaler siden 1945, er det nå gitt klarsignal for hans musikk.

Enkelte kjente musikere protesterer, da de kan fortelle at vår store komponist gjennom alle år var grepet av nasjonal-sosialismen og satte spesiell stor pris på Adolf Hitler.

Det kan vi bekrefte, og viser også til et innlegg han skrev i "Tidens Tegn" i 1937:

Samme rase

La meg få snakke om Tyskland. Å komme der ned er å oppleve et møte med noe stort og nytt. Det var som et kor av unge stemmer, et vårbrudd å møte dette folket igjen som jeg mente å kjenne så godt. Folk her hjemme aner jo ikke hva det er. Vi leste i avisene hos oss om at både det ene og det andre er bare dårligdom der nede. Og så oppdager en at alle sammen er i strålende humør. Glade og hjelpsomme. En ser ikke en sint mann. Det er som om alle sammen bare venter på å få være elskverdige mot hverandre.

Det er ikke nok. Jeg kjenner dem fra før. Nå er de sikre. De har fått selvbevissthet og de har fått en forunderlig følelse av at de hører sammen. De tar rolig den plass i verden som de vet de fortjener. Ja, det er et livskraftig folk! Jeg tror at tyskerne kommer til å lage fremtiden.

Jeg merket bare at alt gikk frivillig. Jeg blir vel skutt når jeg sier det, men jeg sier allikevel at når et folk har fått en mann som kan samle alle slik, da er styreformen i orden for det folket.

Jeg begriper ikke tyskhatet her hjemme. *Det er noe i veien med dem som lider under det. Det er perverst.* Vi er i slekt med tyskerne. De tenker som vi og vi som dem. Vi tilhører samme rase.

Chr. Sinding (1937)

Hatten av

Frivillig Norsk Arbeidstjeneste er i rivende utvikling. Fra en liten flokk på 20-30 mann i sommer er A.T. vokset til over 500 mann, med en rekke avdelinger rundt om i landet. I Oslo har bevegelsen sin festlige Winsnesbrakke i en nedlagt fabrikk, med regelmessige møter og forberedelser til sommerens arbeidsleir i Rennebu. Bergensavdelingen har alt tatt til med iherdig arbeid i byens omegn. Den energiske formann i landsstyret, Walter Fürst har holdt foredrag i København, Stockholm og Helsingfors om A.T., og til sommeren får man v.s.a. den alminnelige leir en internasjonal arbeidsleir av svensker, dansker, islendere, finnlendere, tyskere, englendere og nordmenn.

Vi tar hatten av for de energiske banebrytere for denne store sak.

(1938)

Tysk arbeidstjeneste

"Også englenderne er meget interessert i arbeidstjenesten, enkelte snakker godt tysk og underholder seg ivrig med føreren - noe for oss, sier en av dem. Men franskmannen er den mest begeistrede, han stammer på sitt gebrokne tysk, at dette burde hele verden ta etter, dette er en storartet idé - hans land skal få vite om det - han vil skrive lange artikler - reise rundt og fortelle om tingen.

Akk, den lille godtroende franskmann, han har vært for lenge i koloniene. Han vet ikke, at det vil være fåfengt alt sammen, at det hører med til frisinn og frihet å hisse opp mot Tyskland, - ja, at man likesom hjemme i Norge er et reaksjonært fjols, hvis man våger å ta Tyskland i forsvar. Han skal nok få en munnkurv på, så han ikke skal kunne verge seg, når frisinnet fråder imot ham og allslags skjellsord flyr ham om ørene i frihetens og toleransens navn."

Gabriel Scott (1937)
(Gjengitt etter T.T.)

Kjært barn har...

"Arbeiderbladet" i Oslo skriv at der nyleg vart skipa eit socialistlag for vanføre. Og det er jamvel skipa eit socialistlag for blinde!

Det siste er vel "eit tilfelle som ser ut som ein tanke", skriv "Fjordaposten".

"Det synest vera ei fast styring i dette, so ein kann venta seg mangt nybygt i det partiet no frametter. - Sjølvsagt ikkje eit Socialistisk døvstumlag, for det høyrer partiet til å "la skravla gå". Men alt imorgon kann det vera skipa slikt som Socialistisk Kreftlag, Lag av Fleinskalla Socialister, Veneriske Marxisters Forbund, Hjulbente Sovjetvenners Union, Socialistisk Gevekstproducenters Liga, Socialistiske Sodomittars Forening med Tranmæl til formann o.s.b. Alt for partiet!" mener "Samarbeid".

(1938)

Bondetoget

I dag er krigsfaren atter over Europa og har været der lenge. Det norske forsvaret er efter alle sakkyndiges mening ubrukelig. Vår frihet og fred er i stadig fare. Det har derfor lenge vært på tide å kalle bøndene til Oslo for å rette på tingene.

I sommer innkalte bondehøvdingene bøndene til Oslo, men ikke i noen slik alvorlig hensikt. De blev sendt i tog til kongen, men bare for å hilse på ham i all gemyttlighet, slett ikke for å kreve orden i forsvaret av ham. De blev stillet ansikt til ansikt med vår marxistiske statsminister, ikke som anklagerne, men som ærbødige beundrere av ham som leder av vår tids pengeutdelende statsmakt. De hørte en preken av Ronald Fangen, han var vel ment som en slags motgift mot Nygaardsvold. De fikk se på skuespill og "den vakre Vi-kan-utstilling", som bondehøvdingene kalte det fremmedartede jugl som var klistret op langs Frognerkilen.

Det praktfulle folkemateriale som statsmenn kunde bruke til å lage historie med, brukte bondehøvdingene som statister.

Så blev da også bondetogets idé, som snart alt annet her i landet kastrert, og toget redusert til et ufarlig syttenmaitog.

Bøndene er reist hjem og landet ligger like vergeløst som før. Handelen i Oslo tjente noen flere kroner på bøndene, men bøndene fikk sine sunde begreper om politikk, kultur og kunst noe mer forkvaklet.

I skuespillet på Akershus blev Knut Alfsøns skjebne ført frem for bøndene. Tenkte noen av dem sig noe ved at også han blev overlistet av sin samtids politikere? At også hans bevegelse blev slått ned av en i det ytre legal, men i det indre internasjonal regjering? Husket noen av dem på at hans fall blev innledningen til det norske folks trelldom i fire hundre år? Vil de nu våkne?

J.B.Hjort (1938)

Statskupp

Stortinget har endelig vedtatt å forlenge funksjonstiden for inneværende periode med 1 år, slik at det blir valg først i 1940. Dette har karakteren av *statskupp,* og det turde hende at et annet stortingsflertall en deg forlenget *sin* funksjonstid på ubestemt tid. Dermed er vi midt oppe i diktaturet. Hambros ømhet for demokratiet er helt rørende.

Vi bortser fra at hvem som helst kan prosedere på de ulovlige lover som blir vedtatt i 1940.

(1939)

Eneste mannfolk

Narvik har en stolt handelsstand, en praktfull ordfører og et nydelig venstrelag. Da den russiske dekkorganisasjon "Mot krig og fascisme" forleden laget demonstrasjon, lukket handelsstanden forretningene, ordfører og formennene i handelsstand og samorganisasjon gikk i spissen for demonstrasjonstoget, og venstrelaget laget oprop om at alle måtte delta i mønstringen.

Intet under at "Nordlands Arbeiderblad", filial av Den Kommunistiske Internasjonale, meget tilfreds erklærer: "Slik skal det være" - og at Moskva sender en offisiell innbydelse til Narvikborgere om å delta i de moskovitiske militærfester i november.

For en ynkelig rase!

Er oberst Sundlo det eneste mannfolk i Narvik?

("Ragnarokk")

Dødsdømt i 1935

"Arbeiderklassen innregistrerer Quisling og hans slang i sitt forbryteralbum sammen med ... (Mussolini o.s.v.)... Dødsdommen over disse er avsagt på komiteens VII verdenskongress. Det står tilbake å eksekvere dommen", skriver Frithjof Andersen i "Arbeideren" forleden.

Hvor er statsadvokaten?

(1935)

LIDELSEN

"Lidelse er en stor ting. Klag ikke. Ta imot den med bøyd hode, bær den og vær takknemlig for at Gud har latt deg lide. Den gjør deg til et bedre menneske enn de som ler og er glade. Dersom du ikke forstår det, skal du ikke forsøke. Alt ondt kommer fra tanken, fordi tankene stiller for mange spørsmål. Troen er velsignet, ikke forståelsen.

Vi er forgiftet av overtroen på *jeg'et*. Vi må ødelegge *jeg'et* først. Det er derfor vår forstand er så upålitelig. Vi må ikke tenke, vi må tro. Tro, selv om forstanden kommer med innvendinger. Stol på hjertet. Ikke tenk. Føl. Tro.

(Ayn Rand: "Kildens utspring")

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

"Scener fra en ambassades liv"

(2) Vår Berlinambassade etter 9. april 1940

Her kommer fortsettelsen av ambassaderåd Sverre Jervells beretning om de dramatiske begivenheter som fant sted i den norske ambassade i Berlin før og under siste verdenskrig.

Denne gang er det ambassaden etter 9. april 1940 han forteller om, og i de to neste utgaver av Folk og Land gir han oss beretningen om bl.a. den norske representasjon i Berlin frem til 1945, og om nordmenns deltakelse i sluttkampene om Berlin.

Her trekker ambassaderåden frem hittil ukjente sider av sluttspillet, og kan fortelle at general Felix Steiner i Waffen SS mente at de nordiske frivillige hadde kjempet tappert sammen med tyskerne og han ville ikke at de skulle lide den vanskjebne å forbløø i Berlin. Han ignorerte derfor først ordren han fikk fra Hitler om at divisjon Nordland skulle delta i kampene om Berlin.

Berlinambassaden etter 9. april 1940.

Når et land går til krig mot et annet, er det vanlig å anse det som brudd på diplomatiske forbindelser. Derfor skulle man ventet at ambassaden i Berlin ble stengt den 9. april 1940.

Det skjedde ikke. Ingen av partene ønsket å konstatere at krigstilstand var inntrådt. Først ti dager senere, den 19. april kl. 16.15, reiste ambassadens personale på til sammen 25 personer med ekstratog fra Berlin. Hitler hadde bedt dem reise.

Turen gikk gjennom Sverige. Seks medarbeidere steg av og reiste videre til Stockholm. Scheel telefonerte tre ganger til ambassaden i Stockholm under gjennomreisen i Sverige og spurte om det var ønskelig at han kom til Stockholm for eventuelt å slutte seg til Kongen og regjeringen. Han fikk aldri kontakt med noen ansvarlig person på ambassaden. Men samtidig fikk tre andre medarbeidere fra Berlin beskjed om å komme til Stockholm.

Scheel dro derfor direkte til Oslo uten opphold i Sverige. Den 26. april tilbød Scheel seg i en meddelelse til ambassaden i Stockholm, alene eller sammen med Stang, å slutte seg til regjeringen dersom den ønsket det. Det kom aldri svar på denne henvendelse som ambassaden i Stockholm mottok den 27. april.

Ved Kgl.res. av 31. mai 1940 ble Scheel satt i disponibilitet, d.v.s. tatt ut av tjeneste. Stang gikk inn i NS etter hjemkomsten til Oslo.

Mellom den 9. april og 19. april fant det sted nok en uventet utvikling omkring ambassaden. Forbindelsene med den norske regjering hadde opphørt den 8. april. Ved middagstid den 12. april fikk ambassaden et brev fra den svenske ambassadøren i Berlin med beskjed om at den svenske regjeringen hadde samtykket da de fikk en henvendelse fra den norske regjering om å overvåke de norske interessene i Tyskland. Det er påfallende at ikke Scheel selv først mottok nyheten fra sin egen minister.

Den 13. april ble Scheel kalt til samtale med Hitler og utenriksminister von Ribbentrop. Her var Hitler sterkt opprørt og han varslet at all væpnet motstand mot de tyske styrker ville bli slått skånselsløst ned. Det er interessant at det finnes to referater fra denne samtale, et norsk og et tysk. På flere punkter er avvikene relativt store. I følge det tyske referatet oppfordret Hitler Scheel til å si sin mening om situasjonen med regjeringen.

Han svarte *"at en regjering som engang hadde rømmet landet, etter hans mening ikke hadde mer med folket å gjøre, og pekte på Polens eksempel".*

Denne meningen forekommer ikke i det norske referatet som Scheel satte opp. Også på andre punkter har partene ulike erindringer om hva som ble uttalt. Fredag den 19. april fikk Scheel beskjed om å møte hos utenriksminister Joachim von Ribbentrop. Han ble bedt om å forlate landet, og dermed måtte ambassaden stenge.

Ansvaret

Etter andre verdenskrig ble det selvsagt ført en stor debatt om ansvarsforholdene for det som skjedde i 1940. Denne diskusjonen fokusert i første rekke på regjeringens og på utenriksminister Kohts rolle. Ambassaden i Berlin og dens rolle - eller mangel på rolle - ble ett av punktene.

Undersøkelseskommisjonen av 1945 har tatt for seg det som skjedde. Kommisjonen uttaler seg bl.a. om Stangs melding av 5. april.

Når Norge ikke er tatt med i brevet, må årsaken være enten en grenseløs likegyldighet eller et bevisst forsøk fra Stangs side om å hemmeligholde opplysninger for sin sjef i Berlin (bind II, s. 147).

I sin redegjørelse til Undersøkelseskommisjonen kommer utenriksminister Koht med utfall mot Scheel:

Sendemannen i Berlin sendte telegram til Utenriksdepartementet den 9. april og rådde til at Noreg ikkje skulle gjera væpna motstand imot det tyske overfallet, med den underlege grunngjevinga at Noreg ikkje hadde gjort væpna motstand imot engelskmennene. Sia eg ikkje straks kunne veta kvar og koss han kunne finne den norske regjeringa, gav eg han ifrå Sälen tilvisning om å bli førebels verande i Berlin til den tyske regjeringa jaga han ut. Men straks den 9. april hadde legasjonen i Stockholm på Noregs vegner bede den svenske regjeringa ta på seg vernet for dei norske interessene i Tyskland, og i dette hadde den svenske regjeringa samtykt. Det var såleis klart at Noreg rekna seg for å vera i krig med Tyskland så noko diplomatisk samkvem kunne det ikkje vera spørsmål om.

Likevel gikk sendemannen i Berlin til det tyske utanriksdepartementet og bad om løyve til å halde fram som representant for Noreg. Til svar fekk han 19. april ordrer ifrå den tyske regjeringa om å fara bort ifrå Tyskland "sia den norske regjeringa stelte seg fiendsleg til Tyskland". Sendemannen reiste da over Danmark og Sverige til det tysk hærsette Oslo og gjorde ikke minste freistnad på å koma i samband med den norske regjeringa, enda sendemannen i København talde han sterkt til stane på vegen i Sverige. Eit par av tenestemennene i legasjonen gikk ifrå han i Sverige og søkte til legasjonen i Stockholm. Den 31. mai vart difor sendemann Scheel ved kgl. resolusjon sett i disponibilitet; når regjeringa ikkje med ein gong gav han avskil, var det av di at ho mente han fyrst burde få høve til å forklare seg om åtferda si.

Framstillingen foran tyder på at dette var urettferdig mot ambassadør Scheel. Dømt ut fra den foreliggende korrespondansen, er det også vanskelig å hevde at Scheel sendte en tilråding til Utenriksdepartementet om ikke å gjøre motstand.

Det er heller ikke korrekt å si at Scheel ikke gjorde forsøk på å komme i kontakt med ambassaden i Stockholm ved flere anledninger.

Ambassadør Scheel døde under krigen og fikk derfor ikke anledning til å forklare seg. Koht var den politiske ansvarlige og gikk på ingen måte fri. Kritikken mot ham går særlig på hvordan han behandlet de telegrammene som kom inn i aprildagene. Den senere utenriksminister Trygve Lie skriver i boka "Leve eller dø. Norge i krig".

Etter at vi kom til London, hørte vi flere rykter om at det skulle være kommet meldinger fra Berlin. København og London, som - ble det sagt - fastslo tidspunktet for det tyske angrep så å si på dag og klokkeslett. Til å begynne med trodde vi det bare var oppspinn, og at ryktene stammet fra minister Arne Scheel og ambassaderåd Ulrich Stang, som i strid med regjeringens ønske var vendt tilbake til Norge. Vi la derfor ikke særlig brett på ryktene. Men da de stadig kom igjen fra de forskjelligste hold, ble spørsmålet tatt opp i en regjeringskonferanse på Royal Palace Hotel i juni. På et direkte spørsmål kunne Koht ikke gi noe tilfredsstillende svar. Han sa at han ikke husket mer enn én melding; den hadde kommet til ham en av de første dagene av april. Dette telegrammet, sa han, hadde inneholdt "rykter" om et tysk angrep mot det sørlige Norge. Siden han hadde fått liknende "rykter" fra Berlin noen måneder før, hadde han ikke lagt noen vekt på meldingen. Noen nærmere forklaring var ikke mulig å få. Koht sa til slutt at han ikke kunne huske at han hadde fått flere eller andre meldinger.

Videre skriver Trygve Lie i et brev til Koht av 12. mai 1941 gjengitt i Lies ovennevnte bok.

Ingen av disse meldingene (dvs. meldingene fra ambassaden i Berlin til UD i dagene før 9. april) kom til oss i regjeringen, og samtlige regjeringsmedlemmer - statsministeren og forsvarsministeren iberegnet - erklærte at de hadde fått dokumentene i mars, at de aldri hadde sett eller hørt om dem. Det samme sa Kongen da han fikk et sett av dokumentene.

Mysteriet Canaris og ambassaden

Mange av hendelsene

Forts. side 7

Scener fra ...

Forts. fra side 6

omkring forspillet til 9. april er uklare. På norsk side har man vært særlig opptatt av håndteringen av informasjonene på norsk side etter at de var nådd ambassaden.

Det har vært mindre interesse for det som skjedde da informasjonene tilfløt ambassaden. De største spørsmålstegnene er knyttet til det tipset ambassaden mottok om invasjonen fra den svenske og danske ambassaden i Berlin. Var det her spørsmål om en bevisst lekkasje fra ledelsen i Wehrmacht som var sendt ut med sikte på at nordmennene skulle få dem og sende dem videre til britene? Hvilken rolle hadde den mystiske admiral Wilhelm Canaris, sjefen for den tyske militære etterretningstjenesten og kontraspionasjen, Abwehr, i dette?

Det er mye som taler for et spill fra ledende personer i Wehrmacht rettet mot Hitler. Dette var neppe personer som av politiske grunner var mot Hitler, men snarere fagmilitære som så store faglige betenkeligheter med Hitlers krigsplaner. Det var flere måter de kunne sabotere Hitlers opplegg på. Dersom informasjonen om den risikable operasjonen mot Norge ble kjent for britene på forhånd, kunne Hitler tilføyes et militært nederlag. Det ville bety et enormt prestisjetap for Hitler i en tid hvor alt synes å gå Hitlers vei.

Ulrich Stang ble tipset om den forestående invasjonen av Norge. Han har selv i ettertid forklart at han fikk tipset fra den danske og svenske militærattacheen som igjen var tipset av den nederlandske militærattacheen Sas. Stang har ikke etterlatt seg noen notater om hvordan han fikk tipset eller om hva han egentlig ble tipset om.

Det finnes imidlertid nedtegnelser fra Stangs kilde, den danske marineattacheen i Berlin, kaptein Fritz Hammer Kjølsen som kan belyse dette.

Kjølsen skriver i sine erindringer at han fikk uanmeldt besøk av (den svenske) militærattache Forsell på sitt kontor kl. 13.00 den 4. april. Han skriver at Forsell kom med sensasjonelle informasjoner i hast og i knapp form. I neste uke ville det finne sted et tysk angrep på Danmark og dette angrepet skulle utvides til også å omfatte Norge, som Tyskland tok sikte på å besette. Men det forelå ingen antydninger om fiendlige hensikter mot Sverige, men sannsynligvis forberedte man et angrep på Belgia og Nederland, ifølge Forsell.

Forsell forlot den danske ambassaden etter at han hadde forsikret seg om at det ikke var noen i Alsenstrasse som skygget ham. Forsell var knapt vekk da major Sas kom inn på den danske ambassade og meddelte likelydende informasjoner. Sas fortalte ifølge den danske marineattache, at;

Han hadde informasjoner fra pålitelige kilder innenfor Wehrmachts overkommando. Enkelte tyske offiserer som tjenestegjorde der, var uenige med Hitler og hans nazi-regime. De hadde derfor ved flere anledninger latt viktige militære informasjoner sive ut for å undergrave naziregimet, et regime de mente ville føre til Tysklands undergang.

Sas navnga kilden som Dr. Oster, hans gode venn og kontakt i Abwehr. Oster var Canaris' nestkommanderende. Det er senere blitt kjent at Canaris og Oster møttes til en fortrolig samtale på kontoret til Canaris dagen før Oster hadde kontakt med Sas.

Er det trolig at Oster ville lekke slike informasjoner uten at Canaris var kjent med det? Er det sannsynlig at en så høyreorientert offiser som Canaris ville sette i verk et slikt spill mot Hitler?

Canaris var personlig venn av Heydrich som sto for noen av de mest kriminelle handlingene i Hitlertiden. Men han var også nær venn av von Weiszäcker, tysk karrierediplomat som da satt i en toppstilling i tysk UD. Denne var for øvrig far til den senere forbundspresident. I sine svært forsiktige memoarer holder von Weiszäcker det ikke for usannsynlig at Canaris drev et slikt dobbeltspill.

Bare Canaris og Oster kjenner svarene. De vil aldri kunne fortelle hva som skjedde. Våren 1945 ble Canaris arrestert av Gestapo. Det går fram av dokumentene at Gestapo mente de to hadde forrådt Hitler ved å ha kontakt med fienden. Canaris ble umiddelbart henrettet ved langsom henging. Kort etter ble Oster henrettet.

I ettertid er det kommet fram at Canaris gjorde en rekke forsøk under krigen på å komme i kontakt med britisk etterretningstjeneste, bl.a. via Pavestolen. Men det er tydelig at britene den gang avviste alle forsøkene. Den andre verdenskrig var kommet så langt at den militære logikk hadde overtatt spillet på begge sider. Og for de militære på alliert side var det etter 1943 ikke lenger noe alternativ å finne fram til en politisk løsning som kunne få slutt på krigen. Betingelsesløs tysk kapitulasjon var nå det eneste de allierte ville godta.

(Forts. i neste nr.)

Ingen ekte antirasisme

"Det går en antirasistisk bølge gjennom landet, som ikke virker så veldig ekte. Det er for sært å blande hverdagsrasisme med nynazisme og drap", sier NRK-programleder Vegaard Thomas Olsen til VG. Han er selv adoptert fra Colombia.

"Kanskje er det på grunn av min hudfarge at jeg har fått utrolig mange henvendelser på telefon og mail de siste dagene fra ungdom om Holmlia-drapet og rasisme i Norge.

For meg blir det helt galt å sidestille naziungdom uten dypere ideologi, som begår kriminelle handlinger, med en bestemor i distrikt-Norge som er skeptisk til den nye muslimske familie som er blitt hennes naboer", sier Olsen.

Selv er han ikke redd eller føler seg truet på grunn av sin hudfarge.

"Drapet (Holmlia, red. anm.) er selvsagt en dyp tragedie. Men jeg er redd vi blander kortene nå. Det er tross alt ikke første gang det skjer slike dødsfall i Norge.

Mange ting er med på å bestemme hvilke reaksjoner som kommer etterpå", mener Olsen.

Høyre-veteran Georg Apenes reagerer sterkt på det han stempler som tomme floskler om hverdagsrasisme fra kronprins Haakon, statsminister Jens Stoltenberg og andre samfunnstopper.

- Jeg får rett og slett en dårlig følelse av å høre på disse flosklene, sier Apenes til VG.

Det er ikke rasisme vi ser i Norge, i den betydningen at folk mener den hvite rase er overlegen andre raser. Men det er en fremmedfrykt, og det ligger i vår kultur å trekke oss litt tilbake i forhold til det som er fremmed, sier Apenes. For å nyansere og utfylle bildet av den påståtte hverdagsrasismen i Norge, forteller han om en episode som skjedde ham for fjorten dager siden. En episode som satte en kraftig støkk i Apenes:

- Jeg så en innvandrerungdom på Fredrikstad jernbanestasjon som spyttet på gulvet. Da jeg sa til ham at han ikke skulle gjøre slikt, kom han mot meg, samtidig som et par andre reiste seg. Folk trakk seg tilbake. Jeg ble rett og slett livredd. Det er klart at jeg aldri vil våge å påtale noe slik igjen, sier Apenes.

("Verdens Gang")

Oppdragelse og utdannelse

To forskjellige begreper

Herr redaktør.

Den store feilen i dag er at skolen ikke lenger *oppdrar*, den gir elevene bare en viss utdannelse. Dette gjelder også våre høyskoler.

Derfor er det så vanlig nå å møte akademikere uten oppdragelse samtidig som man kan møte unge mennesker med den sikre og gode fremtreden som et godt miljø har gitt dem. De er akademikere i sin livsholdning, - uten å eie noen akademisk grad.

Hjemmene på sin side gir barna full bevegelsesfrihet, men danner ikke deres karakter, gir dem ingenting å leve på, ingen idealer, enten disse nå skulle være rette eller vrange i deres ideologi. Vi har i det hele tatt en folkemoral som bare tar sikte på nyttehensyn, en moral som fornekter lidelse, kamp og resignasjon.

Gamle bestemor

Ære være Høyanger fellesråd

"Kulturhistorisk Atlas og Leksikon" som utgis av Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane kan fortelle at det på gravplassen Høgereina i Høyanger står en minnestein over frontkjemperen Karl Uno Sundberg som ble hardt såret i kampene ved Stalingrad vinteren 1942/-43, og som døde på et krigshospital i Dresden den 13. april 1943.

Minnesmerket skiller seg ut fra de andre gravene. Det er laget i to deler, - en prismeformet granittstein med kvadratisk grunnflate på 40x40 cm og en pyramideformet stein i samme bergart oppå. Minnesteinen er varig vernet gjennom vedtak i Høyanger fellesråd og det kirkelige fellesråd er ansvarlig for tilsyn og vedlikehold.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

En autoritær djevel

Etter forvirrede uttalelser fra Hjemmefrontmuseets direktør, Arnfinn Moland, mener ***Dagbladet*** *at alt tyder på at han er besatt av en autoritær djevel.*

Det samme har vi trodd lenge.

Flere lesere har bedt oss ta inn Dagbladets lederartikkel 26. november 2000, hvor Molands forsøk på knebling av ytringsfriheten får et skudd for baugen.

Dagbladet skriver:

Dagbladet gjenga i går uttalelser fra direktøren ved Hjemmefrontmuseet, Arnfinn Moland, der han beskylder norske avisredaksjoner og spesielt Dagbladet for å la folk altfor lett slippe til med "usannheter" om 2.verdenskrig. Det er en urimelig påstand. Dagbladet har både før og etter krigen stått i fremste rekke i den antifascistiske kampen. Men det er dypt i pakt med vår liberale tradisjon at det også skal gis plass for synspunkter som bidrar til å nyansere de sannheter som har oppslutning blant de fleste historikerne som har studert denne perioden.

Molands påstander om at det er naziavkom som bidrar til å åpne spaltene for innlegg og uttalelser om okkupasjonen som han ikke liker, er av en slik art at vi kvier oss for å ta ham alvorlig. Vi føler ingen grunn til å søke i redaksjonelle medarbeideres familiebakgrunn for å forsikre oss om at de ikke går gamle eller nye nazisters ærend. Hans påstand er en grov fornærmelse mot den redaksjonelle ledelsen og de medarbeiderne som er satt til å utføre et ordinært journalistisk arbeid.

Vi har naturligvis også åpnet spaltene for folk som på en anstendig måte bærer fram det synet som ble forfektet av den tapende siden under krigen. Vi mente da og vi mener i dag at de tok feil og at deres holdninger ville ha gitt oss diktatur og meningstvang. Men deres synspunkter skal imøtegås med argumenter, ikke med utestengning. Det var jo en av hovedgrunnene til at de ble bekjempet av et stort flertall i befolkningen. Det norske folk ville ha demokrati og ytringsfrihet, og det innebærer også frihet til å framføre ytringer vi er dypt uenig i.

Det forundrer oss at en ledende okkupasjonshistoriker som Arnfinn Moland svikter et slikt liberalt syn. Hans foredrag tyder på at han er besatt av en *autoritær djevel.* Den bør han sørge for å drive ut før han gjør enda mer skade både på den institusjonen han leder og det faglige miljøet han er en del av. Akademiske titler og høye stillinger er selvsagt ingen garanti for en åpen intellektuell holdning, men Molands eget laug har vært lykkelig forskånet for slike ekstreme utslag som det han framførte i sitt angrep på dagens avisredaksjoner.

Nå er tiden inne for fornyelse av abonnementet

Innbetalingskupongen finner du innlagt i dette nummer.

Hilsen oss i «FOLK og LAND»

Når regningen følger gaven!

Av Frank Rennord

Etter seirens triumfer følger alltid den mer jordnære og groteske kamp, - den som krever innvekslet i mynt de ofre og forsakelser som til å begynne med ble båret frem på troens, håpets og drømmens alter. Pro Patria var teksten til hjertets sang, og var det ikke som om sinnet løftet seg på en lang og god dønning?

Så lenge jubelen står på, - så lenge den indre hunger etter forståelse og anerkjennelse daglig blir mettet, *så* lenge er behovet for en vekseler behagelig fjernt og lite følbart. Det kan ta kortere eller lengere tid, men den nådeløse dag vil alltid komme hvor selv den helligste dyd, dåd og død, de mest fargerike heltegjerninger, de edleste oppofrelser og nasjonale epos, - alt sammen blir suget inn som lange, dype hverdags-gjesp. Der ligger noe dypt tragisk i dette, men samtidig også noe befriende. De bevegelige krefters lov tillater nemlig ikke en bølge å bli stående stille i luften. Det er livets ironi at ingenting er uforgjengelig og aller minst da de sterke følelsens marmorerte skjønnhet. Det gis et quantum satis i alle livets forhold, også det heroiske. Lidelser og døden må i *seg selv* bære bud videre dersom den moralske kraft skal bevares.

Det gikk denne gang mange og lange år før det tunge nasjonale gjespet kom, slik det måtte komme. Det var mange å hedre, mange å minnes, så mangen en sten å reise. Men det var mangt å granske, mangt å veie. I ekstasens første år ble navn og ord stokket og delt ut. Navn ble glemt, hvor uverdige ble meislet, og det var lurvete scener hvor fedrelandsfølelsen ble kalkulert og veiet med misunnelsens ujusterte lodd.

Da fangeorganisasjonenes krav om erstatning kom var det som om man hørte fjerne ekko fra blikkbøssene på Trafalgar Square. Da først Krim-krigens og senere Boerkrigens lemlestede stilte ut sine stumper og sår, mens de raslet med bøssene etter en almisse. Slik de *måtte* gjøre det for overhodet å kunne eksistere.

I dag behøver ingen å gjøre dette.

Hva er dette for en mentalitet som fornedrer sitt eget offer ved et martyriets bokholderi? Hvor blir det av de sterke tanker i sellens ensomhet eller i konsentrasjonsleiren, - hva med denne glade bevissthet om et frihetens offer, den moralske styrke ved en nasjons samfølelse? Burde ikke hele sinnet ha vært fylt av en jublende, befriende følelse, ja, med hele Beethovens lovsang, In dulci jubile?

Hvordan kan egentlig følelser materielt erstattes? Fangenskapets depresjon eller hakkens tyngde? Var ikke dette nettopp en del av den offerglede som en tør tro sprang ut fra deres innsats? Var det ikke en konsekvens de måtte regne med, - og som nettopp la glorien over det illegale arbeid, - risikoen, offerkravets umistelige kjerne. Hva blir det tilbake når kvittansen legges ved diplomet? Er det ikke som å sende en gave til sitt hjertes utkårede og så sende henne regningen senere? Hvem tør nå gi et svar på dette.

Og vi har alle disse som kjempet, ikke så meget *for* fedrelandet som mot nasjonalsosialismen. Vi vet jo hvem *disse* var. Hente så ikke dette store; at nettopp disse fant et fedreland de ikke hadde kjent, - de vant et folk, de vant en samfølelse med nye mennesker som viste seg å være deres egne brødre. Så rik en gave kan noen okkupasjonsår gi.

Å, de skulle alle kunne si med Laurens van der Post: "Lidelser og sorg, som virkelig er utstått, føles instinktmessig som et privilegium".

"Erstatningsrådet ber den som av en eller annen grunn har tenkt *ikke* å gjøre sitt krav om erstatning gjeldende..." het det for flere år siden i en annonse. "Av en eller annen grunn"... Det regnet altså med at det kunne finnes noen *tause*, de som kanskje led dypest i sinnet, disse for hvem et slikt erstatningskrav føltes som en profan gest under tempelgangen, disse som gikk der med sine drømmer som en glad smerte i sinnet. Disse er tause, disse vil eie sitt eget offer som noe rikt og større og som vil gjøre livet rikere for dem.

Disse vil la sin innsats stå som en skinnende pokal i kråen, noe som de i stille stunder kan ta frem og føle en sterk og hemmelig glede ved.

Det er opplyst at omkring 25000 har sendt inn sine krav, mens 50 har unnlatt det. Det er disse femti helstøpte som utgjør essensen. La *disse* få sitt eget rene minnesmerke på et høyreist sted i landet.

Jeg vil også nevne frontkjemperne som sitter rundt om i landet med sitt landsvik-stempel på seg. De *mente* også å kjempe for *sitt* land. Og all den stund de trodde at de gjorde det, så gjorde de det også i sitt hjerte. (Men jeg er klar over at dette er altfor subtilt til å bli forstått av overfladiske motstandere).

Gjennom sin vilje til en innsats gjorde de moralsk meget mer enn de som overhodet ikke hadde tanke på å gjøre noe som helst. De unge mennesker hadde alene sine indre ressurser å falle tilbake på, de kunne ikke gynge seg på noen nasjonal bølge. De var forlatt av både Gud og mennesker.

Det norske folk kan stå opp mot en burende okse. Men det har vanskelig for å tenke stort, fordi det moralske motet så ofte svikter.

Burde vi ikke få se motstandsbevegelsens statistikk fra før og etter Stalingrad? Minnes vi ikke siste års kappløp mot Grini for å hente det gyldne Magna Charta.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Pressens boikott av NS-litteratur

Av K. L. M. Haugesund

I nummer 1/2001 skriver Odd Thomassen i et innlegg, at han i løpet av årene som er gått siden 1945, bare har funnet *en* anmeldelse i norske aviser av frontkjemperbøker skrevet av frontkjemperne som selv deltok på østfronten. (Svein Halse: "I forreste linje", Dreyers Forlag, Oslo)

På samme vis er det gått med NS-bøker forfattet av NS-medlemmer. Faktisk har jeg sporet opp bare en eneste bok, nemlig Trygve Engens utgivelse av "Jeg er ingen landssviker". (Jeg ser her bort fra NS-medlemmet Knut Hamsuns bok: "Paa gjengrodde stier".)

Anmeldelsen av Trygve Engens utmerkede bok fant jeg så tidlig som 25. september 1953 i "Stavanger Aftenblad". Den var skrevet av Ths. Wyller, og det heter bl.a.:

- Han (forfatteren) er komplett uforstående overfor den dom samfunnet har felt over ham. Og en må innrømme at mye ville vært vunnet om begrepet landssvik ikke var skapt. NS svek demokratiet, - som partiet for øvrig aldri har elsket. Det svek landets lovlige styre og folkets flertall. *Men de beste blant dem mente å gjøre landet en tjeneste.* - Han følger - og vi lar hans ord stå til troende - sin samvittighet, ikke sin regjering. *Det* er, la det være sagt, et standpunkt noen hver av oss kan tvinges til å innta en gang. *Staten har ikke alltid krav på sine borgeres ubetingede lojalitet, for andre krav kan av individet føles mer forpliktende.*
- Dette er ingen juridisk tankegang. Og den hindrer ikke at dommen over NS var rettslig i full orden. Men det er på dette planet at rettsoppgjøret har islett av den store, menneskelige tragedie; at kvinner og menn i god tro, med sterk nasjonalkjensle og overbeviste standpunkter likevel risikerer å stå til rette for sine gjerninger og bli dømt med full rettslig hjemmel, det er en av de store paradokser som menneskehetens historie viser så tallrike eksempler på. Konflikt mellom lovens bud og subjektiv overbevisning er alltid en vanskelighet for dem den aktualiseres for, og tragisk blir den til fulle når det gjelder de høyeste verdier.
- Den konflikt som var Quislings, partiets og forfatterens, lar seg ikke løse av noen juss. Dette betyr ikke at de ble dømt ved justismord, men *at det finnes områder, hvor de juridiske normers etiske forankring ikke strekker til.*

VED GIRERINGER!

Vennligst noter alltid tydelig avsender og hva beløpet skal dekke.

Strilene ble diskriminert

Strilene ble forfulgt i Bergen før i tiden.

Forholdene mellom stril og bergenser var omtrent som mellom neger og hvit i sørstatene i USA.

Nokså typisk er historien om byjenten som spør moren sin om strilene kom til himmelen.

"Ja", svarte moren, "men ikke så høyt som oss".

Bjørg Bugge - trollkvinna fra Os

Forts. fra side 2

som drakk og festa med tyskarane på støttepunkta! Dei veit sjølve kven dei er! Mange av dei største bedriftene i Os la grunnlaget sitt nettopp under krigen. Osingane hadde aldri hatt det så bra nokon gang! På nattestid var det ufarleg og roleg ute på gatene. Sånn er det ikkje no!

Motstandskampen, Milorg og englandsfararne i Os har ho ikkje anna enn forakt igjen for. Milorg oppfattar ho som ein gjeng unggutar som sat på skogen og drakk, mens englandsfararane...

Dei stakk av frå den vanskelege situasjonen og levde godt i England, mens dei som vart att måtte overleva og takla forholda heime. Men kven vart heltar i 1945? Mange av dei vende tilbake med nye koner, mens dei "gamle" konene med ungar sat att med skamma og ingen pengar! Snakk om krigsheltar! Fnyser Bjørg.

Bjørg si bok

Bjørg laga for 20 år sidan sin eigen versjon av den lokale krigshistoria: Ei handskriven bok som heiter "Der ligg ei bygd der villgjæren blømer". Utgangspunktet var det familien Bugge med faren i sentrum opplevde under og etter krigen. Der tok hu med mange gamle skriv, attestar og dokument etter far sin, med handskriven og maskinskriven tekst til. Bjørg fortel at det ikkje var lett å få manuskriptet trykt, og at ho vart motarbeidd.

Eg hadde sendt papira til eit trykkeri på Lunden, men innehavaren kom tilbake med det og sa at han ikkje torde å trykkja det. To kjende osingar hadde fått lesa gjennom manuskriptet om natta, og meinte det var for farleg!

Likevel fekk Bjørg trykt opp boka på eit trykkeri i Oslo, og den raud-lilla Boka står no i ymse heimar i Os. Originalane av dei gamle dokumenta i boka - bl.a. frå krigens dagar - gjekk tapt under brannen i 1982.

Løgn og fanteri!

Bjørg meiner familien hennar sidan 1945 har lidd under trongsyn og misunning i Osbygda.

Snusk! Løgn! Baksnakking! Tjuveri! Sånn har det vore i Os i alle år! Kraftsalvene skyt ut av munnen på "trollkjerringa".

Det var sjølvsagt dei same kreftene som stod bak dommen mot far, som sverta Rolf i spritsmuglarsaka. (Bror til Bjørg, *Rolf Bugge,* vart tiltalt for spritsmugling på 1990-talet, men seinare frifunnen på alle punkt.) Han vart uthengt med bilete og full livshistorie, som "Bergens Tidende" fekk frå ein osing! Men aldri har han fått oppreising eller erstatning!

No sit Rolf Bugge i kommunestyret for Framstegspartiet i Os, som Bjørg kommenterer på dette viset:

Eg synest *Terje Søviknes* er flink, han må få prøva seg! Tenk på kor ung han er! Kvifor skal alle straks klaga og syta? Lat han få halda på like lenge som Areidarpartiet har halde på!

Vil aldri halda kjeft

17. mai 1980 la Bjørg ned ein blå-raud-kvit krans på faren si grav på kyrkjegarden i Os. Ho tok eit steg tilbake og rekte høgrearmen ut i et helsing som nazistane (og NS-folk, red. anm.) brukte under krigen. Skjønner ho ikkje at ho prvoserer?

Det gir eg faen i! Osingane provoserer meg! Dessutan er det ikkje nazi-helsing, men ein gammal nordisk måte å helsa på!.

Som sagt ingen diplomat... Slik kan Bjørg Bugge halda fram i timesvis. Ho blir ikkje lei av å refsa og skjella ut dei ho oppfattar som uærlege og vondskapsfulle, dei som har makt og posisjon.

Øydelegg du ikkje for deg sjølv ved å la dei bitre kjenslene få koma fram? Prøver eg meg forsiktig, og får svar på tiltale nesten før eg har fått sagt siste ord i setningen.

Øydelegg? Det er ikkje noko igjen å øydeleggja! Livet mitt har andre øydelagt for lenge sidan!

Men kva er det som driv deg då? Kva er bodskapen i det du seier?

Eg har ikkje nokon stor bodskap, anna enn å seia det eg meiner og avsløra løgn og bedrag. Eg kjem aldri til å halda kjeft så lenge det er liv i skrotten min! dundrar Bjørg.

Mange vil liksom beskytta meg mot meg sjølv. Eg er liksom galen. Men når det kjem reaksjonar på at det blir skrive om far, er det ikkje fordi ein vil skåna meg. Tvert om, mange osingar er livredde for at sanninga om det som skjedde under og etter okkupasjonen skal koma fram! Dersom eg kan få eitt menneske til å forstå at ikkje alt er slik "makta" påstår, då har ikkje livet mitt vore forgjeves! - sier hun til Os og Fusaposten".

Redaksjonen i F&L føyer til:

Og at livet er verdt å leve viste seg på hennes 70-årsdag den 23. februar, da over 70 tidligere sambygdinger og folk fra nærmiljøet kom for å hylde sin trollkvinne.

Det ble sanger og taler til hennes pris, dessuten lekker festmat og mange skåler. Også lokalradioen kom med sin hilsen til henne, der programlederen håpet at "fargeklatten" kunne vende tilbake til Os, for der å "blåse" nytt liv i bygda.

Abonner på Folk og Land til et ungt menneske!

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Et politisk speilbilde - *Forts. fra side 1*

sierende. Offentlig subsidiering er blitt praktisert i mange år. For året 2000 ble det således utbetalt 230,9 millioner kroner til fordeling blant stortingspartiene. Samme år ble det over statsbudsjettet utbetalt 185 millioner kroner i støtte til pressen.

Slik som partisammensetningen og stemmetallene fordeler seg er det lite håp om valgresultater som gir noe annet resultat enn mindretallsregjeringer med varierende politisk farve og i forskjellige partikombinasjoner. En gjennomgripende reform i organiseringen av landets ledelse kan være løsenet.

Vi ser også at båndene mellom folket og makten er under endring. Videre ser vi tendenser til et partiløst demokrati i forhold til velgerne. Partiene forsvinner ikke, men balansen mellom partienes ulike roller flytter seg. De er blitt svakere som talsmenn for folkelig mobilisering og utkrystalisering av politiske alternativer.

Antall partimedlemmer synker. Valgdeltagelsen synker også, særlig ved lokalvalg, og det er vanskelig å fylle listene ved slike valg. Kort sagt trenger vi politikere med helhetsperspektiv og respekt for politisk ansvar og demokratiske prinsipper.

Fridtjof Nansen gir oss et utgangspunkt når han i sin tale 26/08 1928 om et nytt Norge omtaler en nasjon som står splittet i mange politiske partier som trekker i hver sin retning:

"Og jeg vil si dere at etter min overbevisning er det partipolitikken som er blitt en fare i Norge i dette øyeblikk; den er ikke naturlig og sunn lenger; den har ikke fulgt med tiden og har ikke livets rett."

Videre: "Et systemskifte må det til, om ikke hele vårt offentlige liv skal forsumpes. Saken er den at vi befinner oss i en overgangstid. En kulturperiode er forbi, den nye er ennå i sin vorden."

Hvorledes er situasjonen i dagens politiske Norge? Innhentede opplysninger gir dette resultat: Stortingets sammensetning blir skjevere for hver ny samling og det er lenge siden forsamlingen gjenspeilte et nasjonalt yrkesmønster. Det er typisk at i dagens nasjonalforsamling er det bare tre som er industriarbeidere, fire er gårdbrukere og den fargerike Steinar Bastensen er eneste representant for aktive fiskere. Fra det private næringsliv er det fem representanter og av frie yrker bare to.

Har parlamentarismen overlevet seg selv? Manglende styring kan bli kostbart. Slik skriver h.r.advokat O. Trampe Kindt, Oslo, bl.a. i sitt innlegg i Aftenposten, 16/01 1987.

"Prisdirektør Egil Bakke sier i en artikkel om politikernes tillit følgende:

De politiske partier synes i dag ikke lenger å være hensiktsmessige organer å bygge samfunnsstyringen på. Deres rolle synes å være i ferd med å utspilles. Jo før vi tar den formelle konstitusjonelle konsekvens av det, jo bedre."

Tsjekkoslovakia tidligere president Václav Havel hadde også tanker om et nytt og annerledes demokrati, som snarere skulle ledes av uavhengige enkeltpersoner med faglig og moralsk styrke med basis i nærings- og kulturorganisasjonene, fremfor å være dominert av politiske partier. Tiden var ennå ikke moden for en slik omlegging av det politiske liv.

Tanken går til det sveitsiske demokrati, til landet uten partiregjeringer og ministerkriser. Med folkeavstemninger som øverste kontrollmyndighet. Sveits har i sitt samfunnssystem tatt brodden av partivesenet med stabile regjeringssystemer og med en folkerepresentasjon gjennom næringsorganisasjonene, samt de religiøse og kulturelle landssammenslutninger. Nærmere detaljer om det sveitsiske demokrati har jeg i korthet behandlet i min artikkel benevnt "Parlamentarisme og direkte folkestyre".

Sluttrefleksjoner

Vi lever i en turbulent tid, en verden full av konflikter, kriminalitet og ondskap. Etter to verdenskriger skulle en tro at menneskene hadde lært noe i livets skole om samarbeide og toleranse.

Vår ære burde i alle livets situasjoner være troskap mot grunnleggende livsverdier som Sannhet, Skjønnhet og Godhet.

●

BOKTJENESTEN

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

..... eks. Harald J. Hougen: **Minner fra krigens dager**... kr. 50,-

..... eks. Inger Cesilie Stridsklev: **«M/S Theklas himmelferd»** ..... kr. 100,-

..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Innbundet) . kr. 200,-

..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Heftet)* ..... kr. 100,-

..... eks. Vidkun Quisling: **Universistiske strøtanker Akershus - 6.10.1945** ..... kr. 50,-

..... eks. Odd Melsom: **På nasjonal uriaspost*** ..... kr. 50,-

..... eks. Knut Steenstrup: **Dilemma*** ..... kr. 50,-

..... eks. Knut Steenstrup: **Men det er en annen historie** ..... kr. 175,-

..... eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** ..... kr. 5,-

..... eks. Sundra Sand: **Noen enrindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager** ..... kr. 5,-

..... eks. Anna Kientopf: **Det fredsfiendtlige trauma** .... kr 50,-

..... eks. Hans Gervik: **Refleksjoner etter 50 år*** ..... kr. 50,-

..... eks. Ståle Fagerland: **Et navn til låns** ..... kr. 100,-

..... eks. Johs Myhren: **Skyldig - uskyldig?** ..... kr. 50,-

..... eks. John Sand: **Elverumsfullmakten*** ..... kr. 50,-

..... eks. Randolf Alnæs: **Frontkjempere** ..... kr. 50,-

Bøker mrk. X - sendes i kort tid ut for kr. 50,- uten tillegg for porto/ekspedisjonsavg.

Ved bestilling av andre bøker betales slik:

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til: **Postgiro** 0807-5.15.02.89. **Bankgiro** 6063.05.00926 eller ved **sjekk i kontanter** eller **frimerker.** (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. .....

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: .....Sted: .....

Krigsbytte etter...

Forts. fra side 1

mest kjente flyoffiserene i Norge, oberst Ole Reistad, i maidagene 1945. I boken "Kald krig i nord" gir den kjente presse- og TV-journalist Tor Jacobsen en meget interessant beretning om oberstens kamp mot "vår store allierte" England for å hindre at britene ødelegger tyske etterlatenskaper som Norge sårt trenger. Side 16 i boken kan Jacobsen fortelle at 24. juni 1945 kom en britisk Squadron til Tromsø "for å begynne sitt arbeid med å ødelegge de fleste av de 600 flyene tyskerne har i Norge."

26. juni kom engelskmennene til Bardufoss, men her møter de uventet motstand. "Annerledes-mannen" Reistad er i følge Jacobsen ikke "som de fleste andre nordmenn på det tidspunktet, noen nesegrus beundrer av alt som er britisk. Derfor gjør han sterke innsigelser mot Aircraft D.W. når de inntar Bardufoss." Men det nytter lite. Se Jacobsen s. 17:

"Men likevel ødelegger britene 41 komplette fly og 191 flymotorer."

En dag koker det over for oberst Reistad. Han får vite at britene har samlet inn siktemidlene til det luftskytset tyskerne hadde etterlatt seg på Bardufoss. Britene er i ferd med å pakke det ned i kasser som skal sendes til England. Da en kolonne britiske lastebiler er på vei ut fra leiren med kassene, blir de stoppet av en norsk vaktpost etter ordre fra Reistad. Tor Jacobsen beskriver konfrontasjonen slik:

"Kjører dere ut med de greiene der, skyter vi! Reistad er rasende.

• Men kjære, da er vi jo i krig, svarer brigader Saunders forferdet.

• Det er opp til dere. Jeg vil ikke ha krig, jeg vil ha siktemidlene!

• Men skjønner De ikke at De er i en håpløs situasjon, oberst, det er jo vi som har makten!

Stilt overfor Reistads truende holdning ser den britiske offiseren ingen annen utvei enn å la Reistad få beholde siktemidlene.

Side 18 i boken gir Jacobsen en annen oppsiktsvekkende opplysning: Oberst Reistad avslo i 1945 å ta imot Order of Britisch Empire. Reistad takket også nei til andre utmerkelser.

Forfatteren kommer også inn på at britene - sin vane

Forts. side 11 ➡

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Om Gandhisme under okkupasjonen ...

Forts. fra side 3

"høyforræderi" brukes. Det er ikke negativt ladet. Tvert imot er det brukt om folk som ville omstyrte dårlige regjeringer i sine land. Mange steder ses det på som heltemodig. Under prosessene ble det stadig hevdet. "Dere måtte jo vite ...", og det ble henvist til de illegale avisene. Dette var selvsagt tøv. Parolen var jo at verken "stripete" eller NS-folk skulle ha tilgang til dem. Slik var parolen av sikkerhetsgrunner. Jødeutryddelsen var det på det tidspunktet få, om noen, som hadde mulighet for å vite noe om. Samtidig som vinnerne brukte ordet landssviker om patrioter, var det ikke så farlig å ha vært "brakkebaron" eller profitør, hevdet Næss, og gjentok at både da og senere hadde han gått mot den brutale betegnelsen "landssvikere" på de tapende. Bl.a. på et seminar i Bergen, hvor han hadde deltatt, kom det klart frem at Norge i sammenligning med andre okkuperte land kom dårlig ut hva straffeutmåling, rettssikkerhet og antall straffesaker angikk.

Professor Næss brukte meget av tiden til å klargjøre sitt etiske budskap. Ideer han gjennom et langt liv i studier og opplevelser hadde bearbeidet og forelagt studenter og allmennhet. Med sine store kunnskaper på det filosofiske området og sin evne til å omsette tankene i praktiske eksempler, (som middagsvisitten) bragte han liv og engasjement i forsamlingen.

En etterfølgende samtale og spørrerunde ble interessant og givende med skjerpende deltakelse. Foredragsholderen tok tydelig inn over seg de meninger og argumenter som ble fremmet. Vi var sympatiske mennesker, hevdet han, og håpet å kunne få sine inntrykk med i samfunnsdebatten. Både karakteriseringen og håpet var forsamlingen enig i - som rimelig er. Det satt kanskje en og annen "Gandhianer" og sikkert mange "Næssninger" igjen da "den enkle bevertningen" etterpå ble tilgjengelig.

Professoren fikk den takk han så vel fortjenete av ordstyrer Helge Sæther og applaus fra en begeistret forsamling. En tankenes tungvekter hadde med lette steg ført oss gjennom en del av sin verden.

Ragnvald Kolderup og HaWa

Krigsbytte ...

Forts. fra side 10

tro - drev et utrolig narrespill med norske regjeringsmedlemmer som åpenbart manglet oberst Reistads fasthet og nasjonale holdning. "Britene var ikke fri for å ville bløffe oss" har Trygve Lie fortalt i en av sine bøker. - Nei, det skal være visst! "Norge spår, England rår" konstaterte Johan Nygaardsvold. Det samme fikk nok hans etterfølgere erfare i fullt monn. Jfr. Her Jacobsen s. 15: "Slik opptrer en gammel kolonimakt som er vant til å handle med råvarer og uforstandige innfødte."

"Britene vil sjøl gjøre butikk med tysk krigsmateriell i Norge! ... - vi ødelegger tyske verdier og kjøper brukt materiell av britene" kan Jacobsen fortelle.

Ellers inneholder Jacobsens bok et annet meget interessant avsnitt om striden i det norske luftforsvaret. Her får man vite sannheten om Riiser-Larsen og andre drukkenbolter i det norske flyvåpen i førtiårene. ●

Om Hamsun 1936

En haug norske forfattere av begge kjønn angriper Hamsun i åndsfrihetens navn fordi han mener, at en mann, der i en tid da det gjelder liv og død, sviker sitt folk og sitt land, han er en skitt fyr.

Det er ethvert renslig menneskes selvfølgelige standpunkt.

Hamsun er også blitt angrepet av det allestedskaklende yrkeskvinnekor i Oslo, men så kakler også disse kvinner bare man sier pip-pip til dem.

Kjernen i denne forfatterfylking er en liten, pågående klikk av kommunistlitterater, resten er troverdige, trauste og naive skribenter, der som vanlig er lokket ut på glattis av sine langt mer begavede og konspirerende feller.

Det er disse herrer som roper på åndsfrihet, disse herrer som, fikk de den fulle makt over liv og død i dette land som deres åndsfeller før i Russland, i Finland og i Ungarn, ikke alene vilde drepe alle opposisjonsytringer, men også utslette opposisjonen selv av de levendes antall, hvis den blev for besværlig. Så var de iallfall kvitt den slags åndsliv. Og der er mange slags åndsliv, der er liv av himmel og liv av helvede, og hvilket skal seire beror på hvem der har makten, det har marxistene først av alle belært oss om.

At dette er så, vet vi alle.

Det er historien om fårene og ulvene i fåreklær om igjen. Men fårene er de andre 50 prosent av forfatterne plus gamle Thilis, det vet også alle.

Å Dere gudsord fra landet, Dere greenhorns, I gudbenådede diktere fra Lille-Trangvik - gå hjem og trekk dynen over Dere.

Vi er lutende lei Deres åndsliv.

Rolf Marstrander (i «Tidens Tegn», 1936)

Sjelden sjanse:
«MEIN KAMPF»
Tysk utgave 1928 -
Norsk utgave 1941 -
VURDERES SOLGT
Bill.mrk. «TILBUD»

«Folk og Land»
Postboks 3239 Elisenberg
0208 OSLO

VENNEGAVER

TIL "FOLK OG LAND"

Denne gang takker vi hjertelig for 48 bidrag på til sammen kr. 13.987,-.

Vennegavene erstatter de vanlige forretningsannonser som et blad som vårt har vanskelig for å få, og støtten er derfor en stor hjelp for oss som arbeider med å holde utgivelsen i gang.

Vi begynner jo alle å dra på årene, men vi akter så visst ikke å gi oss så lenge vi har krefter og ressurser.

Vår adresse: "FOLK OG LAND"
Postboks 3239 Elisenberg
0208 OSLO

Følgende vennegaver er mottatt:

P.T.	Fyllingsdalen	100,-
E.S.	Inderøy	240,-
M.A.	Ålesund	200,-
S.T.	Bergen	
200,-		
R.K.	Bekkestua	200,-
A.E.	Snarøya	1.047,-
H.T.	Oslo	1.000,-
T.B.	Oslo	100,-
O.T.	Sannidal	200,-
H.T.	Oslo	1.000,-
J.T.	Brandbu	300,-
K.B.	Ingeberg	100,-
A.L.	Oslo	260,-
D.S.	Torsvik	1.000,-
M.A.	Ålesund	200,-
A.N.	Grimstad	300,-
E.A.	Sarpsborg	140,-
A.H.	Lena	100,-
D.S.	Isfjorden	1.000,-
Motstandsmann	Mo i Rana	300,-
Hjemmefronter	Mosjøen	300,-
A.G.	Oslo	100,-
S.H.	Hønefoss	300,-
N.N.	Horten	300,-
M.D.	Hosle	200,-
E.S.	Kapp	40,-
B.Aa.	Sunde	100,-
N.N.	Oslo	300,-
N.N.	Oslo	240,-
R.M.	Oslo	250,-
O.E.N.	Hunndalen	540,-
K.B.	Oslo	400,-
M.A.	Ålesund	200,-
D.S.	Isfjorden	250,-
B.H.	Drammen	100,-
Ø.M.	Oslo	600,-
N.N.		340,-
A.Ø.	Skien	300,-
J.M.	Oslo	100,-
S.S.	Trondheim	110,-
J.T.	Västerås	100,-
M.U.	Jessheim	100,-
A.B.	Nannestad	100,-
I.R.A.	Ulset	200,-
S.L.	Våler	90,-
E.B.	Bergen	140,-
T.H.	Oslo	100,-
H.M.O.	Os	100,-

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

C BLAD

RETURADRESSE:
BOKS 32 39 ELISENBERG, 0208 OSLO - TELEFON 61 33 20 87

NR. 2 - 2001

Positivt år for instituttet og avisen vår

Regnskapet oppgjort med overskudd

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie og avisen *Folk og Land* seiler i medvind.

Det ble gjort kjent på årsmøtet den 17. mars hvor styret kunne presentere et regnskap som viste et pent overskudd.

Årsaken er først og fremst styrets beslutning om å gå til reduksjon av antall nummer av *Folk og Land* til 6 utgaver à 12 sider i året, dvs. 72 sider - mot tidligere10 à 8 sider i en årgang.

Dette har hatt den tilsiktede virkning, samtidig som en økning av frivillige bidrag til INO har medvirket til overskuddet. INOs boktjeneste går også relativt bra. I år 2000 utkom Knut Steenstrups bok: "Men det er en annen historie". Den er allerede sendt ut til de fleste av landets biblioteker og neste mål for utsending er undervisningsinstitusjonene.

Bøker og dokumenter som kommer inn blir registrert for videre overlevering til Universiteter og til Nasjonalbiblioteket. INO tar med glede imot flere.

Fortsatt blir arbeidet med å opprettholde INO og utgivelsen av *Folk og Land* utført utelukkende av iherdige pensjonister.

Styret takker alle for kontingent og gaver til INO, likeledes for bladpenger og vennegaver til avisen vår. (Innbetalingskupong i dette nummer).

Uten disse tilskudd ville virksomheten ha stoppet, fordi tallet på medlemmer og abonnenter av naturlige årsaker stadig går nedover. ●

Om betaling av abonnement, kontingent m.v.

For at vi skal kunne bokføre en innbetaling korrekt må vi vite hvem som har sendt oss pengene.

Vi får alt for mange innbetalingsblanketter som ser ut som den nedenfor avbildede.

Derfor: Undertegn alltid øverst til høyre og fremfor alt skriv fullt navn og adresse i feltet "Betalt av" til venstre!

Takk for hjelpen!

INO-damene.

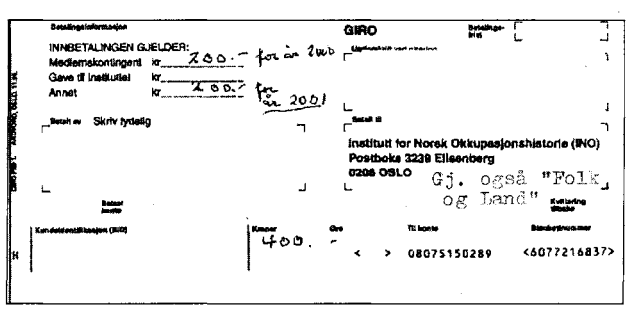
GIRO

INNBETALINGEN GJELDER:
Medlemskontingent kr. 200.- for år 2000
Gave til instituttet kr.
Annet kr. 400.- for år 2001

Betalt av Skriv tydelig

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie (INO)
Postboks 3239 Elisenberg
0208 OSLO

Gj. også "Folk og Land"

400.-

< > 08075150289 <60772168 37>

Seks statsministere vitner i krigsbarnrettssaker?

Det kan bli storfint i retten dersom Dagbladet har rett i at seks statsministre er innkalt som vitner i en rettssak mot Staten. Sju krigsbarn har stevnet Jens Chr. Hauge som vitne i tillegg til statsministrene. Saksøkerne krever at det tas ansvar for brudd på menneskerettighetene under og etter den andre verdenskrig, og krever et erstatningsoppgjør på fra 500 000 kroner og opp til to millioner til hver av de sju saksøkerne.

Etter hva Dagbladet kan fortelle ble bevisoppgaven med vitnelisten sendt Oslo byrett 6. februar. Advokat Randi Hagen Spydeberg vil på vegne av de sju krigsbarna be statsministrene godtgjøre at det ikke er foretatt sikringstiltak eller gitt noppreisning - kalt reparasjon - til krigsbarna.

Jens Chr. Hauge må ifølge Dagbladet blant annet forklare seg om forholdene for mødrene og deres barn like etter krigens slutt.

Saken kan komme opp for Oslo byrett til høsten. Spørsmålet nom foreldelse vil bli behandlet først.

De seks statsministrene det dreier seg om er Per Borten, Odvar Nordli, Gro Harlem Brundtland, Kåre Willoch, Kjell Magne Bondevik og Jens Stoltenberg, skrev Dagbladet 6. februar i år.

Mao og Fr.p. Akk ja!

Den "gamle røde gardist", herr Olsen, har i lang tid brukt sin tilmålte time i NRK1 på Fr.P.'s "indre justis". Våre tanker går til Maos "lille røde" hvor nedenstående er å finne i kap. 26:

Disiplin:

"Vi må på ny fastslå partidisiplin, nemlig:

1) Enkeltpersonen må underordne seg organisasjonen.

2) Mindretallet må underordne seg flertallet.

3) Lavere instanser er underordnet de høyere.

4) Hele partiet er underordnet sentralkomitéen."

Første hovedregel for disiplin lyder som følger:

"Adlyd ordre i alt du gjør."

Vi sier nok en gang: Akk ja!

"Trollkjerringen"

Gjennom lokalavisen "Os og Fusaposten" kjemper "trollkjerringen" Bjørg Bugge sin bitre kamp for å rense sin fars minne. Hun vil ikke at et ugressteppe skal dekke hans grav. Hun vil ha den luket ren ut fra de gamle norrøne ord:

FE DØR
FRENDER DØR
ETT JEG VET
SOM ALDRI DØR
DOM OVER HVER EN DØD.

Kjempet har hun gjort siden hun som 14-årig jentunge full av livsglede og livsmot opplevet familiens totale undergang den 8. mai 1945 og senere ondskapen mot seg fra et trangsynt og hatefullt bygdefolk.

Alt dette har knekket henne, og som hun selv sier: "Det er ikkje noe igjen å ødeleggja. Livet mitt har andre øydelagt for lenge siden".

Likevel - noen krefter har hun igjen til vern om farens ettermæle. En far hun elsket så inderlig.

Bjørg bruker et provoserende og lite diplomatisk sprog i omtalen av sine motstandere. Et språk også mange tidligere NS-folk reagerer over.

Selv forstår vi henne.

Hva vi andre ofte *tenker* om motparten skriker hun direkte ut, og med sitt kunstnertemperament som hun har arvet fra faren, kan språkbruket til tider bli dynamitt. Hadde hun vært nordlending ville neppe noen ha reagert.

Wergeland senket sine sorger og verdens ondskap i sin hunds øyner. Bjørg gjør det gjennom sitt samboerskap med schæferen Petrus, hanen og hønen Carl Ivar og Eli, dertil to undulater og åtte piggsvin. Hun kan ikke unnvære dyrene sine som gir henne den forankring til godhet og troskap hun savner hos menneskene. Dyrene svikter ikke, - de er hennes faste holdepunkt i tilværelsen som smelter mye av tristheten bort, - og trass i alt gjør livet verdt å leve.

Feldpost og konvolutter til og fra Østfronten ønskes

Bilder, dokumenter og tidsskrifter ønskes for Geir Brenden.
Kontakt: Ragnar Wolden, Ulsvad 32, 2770 Jaren, tlf.: 61 32 85 55 etter kl. 16.00 eller skriv.

Lurer dere på noe, kontakt Kjell Blich Schreiner

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie
Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO